

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 50 § i barnskyddslagen, familjevårdarlagen och lagen om stöd för närståendevård

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att den bestämmelse i barnskyddslagen som gäller val av plats för vård utom hemmet preciseras så att vård av barn utom hemmet ordnas som anstaltsvård endast om vård av barn utom hemmet inte på ett sätt som motsvarar barnets bästa kan ordnas annanstans med hjälp av tillräckliga stödåtgärder. Ändringen medför att familjevård blir den primära formen av vård utom hemmet i förhållande till anstaltsvård.

Dessutom föreslås det att familjevårdarlagen ändras. Det föreslås att förberedande utbildning för familjevårdare görs obligatorisk och tillräckligt stöd för familjevårdare tryggas under den tid placeringen varar. Enligt förslaget ska familjevårdaren för varje vårdbehövande utses med en ansvarig arbetstagarare. Minimiarvodet för familjevårdare höjs enligt förslaget till 650 euro.

Det föreslås också att det till familjevårdarlagen fogas en bestämmelse om att en kommun kan ordna den vård som behövs under en familjevårdares ledighet eller annan frånvaro genom ett uppdragsavtal med en person som uppfyller de krav som ställs för familjevårdare. Enligt förslaget ska en avlösare komma till familjevårdarens hem för att där ge vård till de personer som familjevårdaren vårdar, om familjevårdaren samtycker till det och om arrangemanget är förenligt med de

vårdbehövandes bästa. Det föreslås att man i uppdragsavtalet ska komma överens om det arvode som betalas till en avlösare och om ersättning för de kostnader som avlösaren orsakas samt om avtalets giltighetstid. Avlösare ska omfattas av en likadan social trygghet som familjevårdare.

Det föreslås att till lagen om stöd för närståendevård ska fogas en liknande bestämmelse som till familjevårdarlagen. Enligt bestämmelsen ska vården även under en närståendevårdares ledighet eller annan frånvaro kunna ordnas genom ett uppdragsavtal med en lämplig person, om närståendevårdaren samtycker till det och om arrangemanget är förenligt med vad som är bäst för den person som får närståendevård. Dessutom ska man beakta den vårdbehövandes åsikt. I det uppdragsavtal som ingås med en närståendevårdares avlösare ska man komma överens om betalning av arvode och en eventuell kostnadsersättning samt om avtalets giltighetstid. Närståendevårdares avlösare ska omfattas av ett likadant pensions- och olycksfallsförsäkringsskydd som närståendevårdare.

Lagarna om ändring av familjevårdarlagen och lagen om stöd för närståendevård avses träda i kraft så snart som möjligt. Lagen om ändring av 50 § i barnskyddslagen avses träda i kraft den 1 januari 2012.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÄN MOTIVERING	3
1 NULÄGE OCH BEDÖMNING AV NULÄGET	3
1.1 Val av plats för vård utom hemmet inom barnskyddet	3
1.2 Stödåtgärder inom familjevården	4
1.3 Ledighet inom närståendevården	5
2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	6
3 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	7
3.1 Ekonomiska konsekvenser	7
Kostnaderna för reformen	7
Besparingar till följd av reformen	8
3.2 Samhälleliga konsekvenser	10
4 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	11
DETALJMOTIVERING	11
1 LAGFÖRSLAG	11
1.1 Lag om ändring av 50 § i barnskyddslagen	11
1.2 Lagen om ändring av familjevårdarlagen	12
1.3 Lagen om ändring av lagen om stöd för närståendevård	14
2 IKRAFTTRÄDANDE	15
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	15
LAGFÖRSLAG	16
Lag om ändring av 50 § i barnskyddslagen	16
Lag om ändring av familjevårdarlagen	17
Lag om ändring av lagen om stöd för närståendevård	19
BILAGA	20
PARALLELLEXTER	20
Lag om ändring av 50 § i barnskyddslagen	20
Lag om ändring av familjevårdarlagen	21
Lag om ändring av lagen om stöd för närståendevård	24

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge och bedömning av nuläget

Familjevården och stödet för närståendevård hör till den socialservice som kommunen ska anordna enligt 17 § i socialvårdslagen (710/1982). Närmare bestämmelser om familjevård finns i 25, 26 och 26 a § i socialvårdslagen och i familjevårdarlagen (312/1992). Om stöd för närståendevård har utfärdats en egen lag (937/2005).

1.1 Val av plats för vård utom hemmet inom barnskyddet

Om bedömningskriterier som ska tillämpas vid val av plats för vård utom hemmet föreskrivs i 50 § i barnskyddslagen. Enligt paragrafen bör man vid valet av plats för vård utom hemmet för det första ägna särskild uppmärksamhet åt grunderna för omhändertagande och barnets behov samt upprätthållandet av barnets syskonförhållanden och andra nära mänskliga relationer samt kontinuitet i vården.

Syftet med bestämmelsen är att trygga att vård utom hemmet ordnas för ett omhändertaget barn enligt dess behov. Vid valet av plats för vård utom hemmet ska särskild uppmärksamhet fästas vid att syftet med omhändertagandet uppnås. Platsen för vård utom hemmet ska möta de problem och barnets behov av vård och omsorg som har varit grunderna för omhändertagandet. När beslut om platsen för vård utom hemmet fattas ska beslutsfattandet alltid utgå från barnets bästa. Vid valet och övervägandet av plats för vård utom hemmet bör olika alternativ för vården utom hemmet således beaktas på vilka grunder omhändertagandet har gjorts och vilka de barnets fysiska, psykiska, emotionella och sociala behov av stöd är som beror på behovet av omhändertagande. Barnet har kanske t.ex. inte något bestående och nära anknytningsrelation. Då kan barnets behov sannolikt bäst mötas inom familjevården, där vuxna som svarar för dess vård och fostran bor tillsammans med barnet i ett gemensamt hem. Å andra sidan kan barnets vård kräva

särskild yrkeskompetens, i synnerhet om barnet redan har en nära anknytningsrelation t.ex. till sina föräldrar eller någon annan vårdnadshavare. Barnet kanske har omhändertagits t.ex. för att bryta en allvarlig drogspiral. Då väljs en sådan plats för vård utom hemmet som ska kunna möta just detta problem hos barnet.

Vid valet av plats för vård utom hemmet bör även ägnas särskild uppmärksamhet åt kontinuitet i vården. Barnet bör trots omhändertagandet ha möjlighet till bestående mänskliga relationer och en uppväxtmiljö. Vid valet av plats för vård utom hemmet ska även fästas särskild uppmärksamhet vid att med beaktande av de skäl och grunder som lett till omhändertagande, ska syskon inte skiljas åt. I princip ska man vid valet av plats för vård utom hemmet alltså placera syskon vid samma anstalt eller i samma familj. Särskilda skäl och det behov av vård och omsorg som varje barn förutsätter kan även leda till att syskon placeras på olika platser för vård utom hemmet. Även i det fallet ska man sörja för att barnet vid valet av plats för vård utom hemmet har en faktisk möjlighet att hålla kontakt med och träffa de människor som står barnet nära, såsom syskon, föräldrar, släktingar eller andra personer som är viktiga för barnet.

I lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) föreskrivs särskilt om socialvårdsklientens rätt till god socialvård och gott bemötande. Enligt 4 § i nämnda lag har klienten rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering från den som lämnar socialvården. När socialvård lämnas ska klientens önskemål, åsikt, fördel och individuella behov samt modersmål och kulturella bakgrund beaktas.

Vid valet av plats för vård utom hemmet ska man således i mån av möjlighet ta hänsyn till barnets språkliga, kulturella och religiösa bakgrund. Vid valet av plats för vård utom hemmet ska tillräckligt väl utredas vilken betydelse barnets familje- och kulturella bakgrund har för att barnets bästa ska kunna tillgodoses samt vilka möjligheter barnet har att

bevara kontakten till sin egen kultur, religion och sitt eget modersmål.

I barnskyddslagen har de olika formerna av vård utom hemmet inte ställts i någon som helst företrädesordning. Trots att i 50 § i barnskyddslagen förutsätts en helhetsbedömning av barnets bästa när beslut fattas om plats för vård utom hemmet har andelen familjevård inte ökat efter det att bestämmelsen trätt i kraft. I fråga om vård utom hemmet ökade betoningen på anstalter fortfarande något år 2009. Enligt statistik för 2009 (Barnskydd 2009, Statistikrapport 29/2010, 26.11.2010. Finlands officiella statistik, Socialskydd 2010. THL) var av alla barn och unga som placerats utom hemmet 33 % i familjevård, 18 % i vård på professionellt familjehem, 35 % i anstaltsvård och 14 % i annan vård.

Andelen familjevård inom vård utom hemmet inom barnskyddet är i internationell jämförelse mycket låg i Finland. I Sverige och Storbritannien är andelen familjevård inom vård utom hemmet 70 % och i Norge 80 %. I dessa länder har andelen familjevård stärkts genom lagstiftning.

1.2 Stödåtgärder inom familjevården

Med familjevård avses enligt 25 § 1 mom. i socialvårdslagen ordnande av vård, fostran eller annan omvårdnad av en person dygnet runt utanför hans eget hem i ett privathem. Målet med familjevården är enligt 25 § 2 mom. att bereda den som är i familjevård möjlighet till vård under familjeliknande förhållanden och till nära människorelationer samt att främja hans grundtrygghet och sociala utveckling. Enligt 25 § 3 mom. ges familjevård den för vilken vård, fostran eller annan omvårdnad inte kan ordnas på ett ändamålsenligt sätt i hans eget hem eller genom utnyttjande av någon annan social- och hälsovårdsservice och som inte anses vara i behov av anstaltsvård.

Bestämmelser om familjevårdare finns i familjevårdarlagen. Med familjevårdare avses enligt 1 § 1 mom. i familjevårdarlagen den som enligt ett uppdragsavtal med den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av vården ger i 25 § i socialvårdslagen nämnd familjevård i sitt hem. En-

ligt 1 § 2 mom. kan som familjevårdare godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård. Familjevårdaren står inte i sådant anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § i arbetsavtalslagen (55/2001) till den kommun eller samkommun som har ingått avtalet. Bestämmelser om utbildning och stöd för familjevårdare finns i 7 §, enligt vilken den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården ska se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs. Bestämmelser om pensionsskydd för familjevårdare finns i lagen om kommunala pensioner (549/2003) och om olycksfallsförsäkring i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948).

I 6 § i familjevårdarlagen föreskrivs att om inte något annat överenskommit i uppdragsavtalet, ska för familjevårdaren ordnas möjlighet till en ledighet vars längd är en vardag för varje kalendermånad under vilken vårdaren enligt uppdragsavtalet har arbetat minst 14 dygn som familjevårdare. Om betalning av arvode till familjevårdaren för ledigheten ska överenskommas i uppdragsavtalet. Den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården ska se till eller vid behov lämna sådant bistånd att den som är i familjevård tillhandahålls ändamålsenlig vård under den tid familjevårdarens ledighet varar.

I familjevård kan man vårda inte bara barn som placerats utom hemmet enligt barnskyddslagen utan också barn eller vuxna med utvecklingsstörning, långtidssjuka, rehabiliteringsklienter inom mentalvården och åldringar. Utvecklingsstörda barn och vuxna placeras i familjevård inom ramen för vården av utvecklingsstörda för såväl långvarig som kortvarig familjevård. År 2008 var antalet utvecklingsstörda barn och vuxna i familjevård ca 2 000. Av dessa var mer än hälften i långvarig familjevård. (Behov att ändra lagstiftningen om familjevården. Delrapport av arbetsgruppen för att utveckla ett riksomfattande handlingsprogram för familjevården och lagstiftningen om familjevård, SHM:s rapporter 2010:15). Bland åldringar är familjevården tills vidare en serviceform som endast används i ytterst begränsad utsträckning.

Fr.o.m. den 1 januari 2010 är minimibeloppet för det vårdarvode som betalas till familjevårdare 347,41 euro i månaden per person i familjevård. Utgångspunkten för grunderna för fastställande av vårdarvode som betalas för familjevård har varit den tid som används för vården och hur krävande vården är. Det i lagen stadgade beloppet av arvode och den tid som används för vård motsvarar emellertid inte varandra. En stor del av kommunerna betalar högre vårdarvode än det stadgade minimibeloppet.

Enligt 7 § i familjevårdarlagen ska den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetsledning och utbildning som behövs. Väl förberedda och på rätt sätt valda fosterfamiljer garanterar vid behov genomförandet av långvarig fosterfamiljeverksamhet. Det finns emellertid stora variationer i tillgång till förberedelse i olika delar av landet.

Centralförbundet för Barnskydd rf och Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf utförde tillsammans med Förbundet för professionella familjehem rf och Förbundet för Familjevård i Finland rf en enkät i maj-juni 2009, där man utredde vilka åsikter de som arbetar inom vård utom hemmet har om branschens situation och arbetsförhållanden. (Muuronen, Sariola och Varsa 2009: Sijaishuolto sisältä pään – tekijät tietäjinä) Enligt enkäten upplever många fosterföräldrar att de inte får tillräckligt psykiskt stöd för uppfostringsarbetet. Också annat stöd upplevs som otillräckligt. Som den allra viktigaste stödformen upplevdes att man har möjlighet att diskutera med en socialarbetare frågor med anknytning till de vårdbehövande och deras livssituationer.

Har inte något annat överenskommit i uppdragsavtalet, ska för familjevårdaren ordnas möjlighet till en ledighet vars längd är en vardag för varje kalendermånad under vilken vårdaren enligt uppdragsavtalet har arbetat minst 14 dygn som familjevårdare. Till de största utmaningarna inom familjevården hör att ordna ledighet för familjevårdare. Praxis varierar mycket mellan placerarkommunerna. I fråga om familjevården inom barnskyddet är det allmän praxis att familjevårdaren själv, med hjälp av en ekonomisk ersättning, ord-

nar en vårdare eller vårdplats för de vårdbehövande för den tid ledigheten varar.

Möjligheten till ledighet anses allmänt vara en viktig form av stöd. Enligt den enkät som gjordes bland familjevårdare ansåg 60 procent av de svarande att möjligheten att få en avlösare för de lagstadgade lediga dagarna inte förverkligas alls, och endast åtta procent av de svarande familjevårdarna ansåg att en avlösare kan ordnas i tillräcklig utsträckning. Möjligheten att i tillräcklig utsträckning kunna ordna en avlösare i fall av sjukdom ansågs vara tillräcklig endast enligt en procent, medan 61 procent av de svarande ansåg att en avlösare inte kan ordnas alls i fall av sjukdom. Ett stort problem när det gäller ordnandet av ledighet inom familjevården är att det råder nästan total brist på avlösare och extra vårdplatser. Eftersom familjevårdarna i praktiken inte har möjlighet att ta ut ledighet, förverkligas inte heller regleringens syfte.

1.3 Ledighet inom närståendevården

Bestämmelser om närståendevård finns i lagen om stöd för närståendevård. Syftet med lagen är enligt 1 § att främja närståendevård som är förenlig med den vårdbehövandes bästa genom att trygga tillräckliga social- och hälsovårdstjänster samt en kontinuerlig vård och stöd för närståendevårdarens arbete. Med närståendevård avses enligt 2 § 1 punkten att vård av och omsorg om en äldre, handikappad eller sjuk person ordnas i hemförhållanden med hjälp av en anhörig eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Med stöd för närståendevård avses däremot enligt 2 § 4 punkten en helhet som omfattar behövliga tjänster som tillhandahålls den vårdbehövande samt vårdarvode till vårdaren, ledighet och service till stöd för närståendevården. Enligt 8 § utarbetas mellan kommunen och vårdaren ett uppdragsavtal om ordnande av närståendevård. Till avtalet om närståendevård ska bifogas en vård- och serviceplan enligt 7 §.

Enligt 4 § 1 mom. i lagen om stöd för närståendevård har en närståendevårdare rätt till minst tre dygn ledig tid per sådan kalendermånad under vilken han eller hon oavbrutet eller med få avbrott varit bunden vid vården dygnet runt eller fortgående varje dag. Vår-

daren anses vara bunden vid vården dygnet runt oberoende av om den vårdbehövande regelbundet en liten del av dygnet anlitar social- och hälsovårdstjänster som ordnas utanför hemmet eller får rehabilitering eller undervisning. Kommunen kan enligt 4 § 2 mom. ordna fler lediga dagar för närståendevårdaren än de tre lagstadgade dagarna samt rekreationsledighet som är kortare än ett dygn. Lediga dagar och rekreationsledighet kan ordnas även för andra än de närståendevårdare som har rätt till lagstadgade lediga dagar på grund av att vården är bindande. Enligt 4 § 3 mom. ska kommunen sörja för att vården av den vårdbehövande ordnas på ett ändamålsenligt sätt under vårdarens ledighet. Enligt 6 b § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992) kan det bestämmas att den vårdbehövande ska betala en avgift på högst 10,60 euro per dag för tjänster som kommunen tillhandahåller en vårdbehövande under närståendevårdarens lediga dagar och som ersätter den vård och omsorg som närståendevårdaren ger.

Bestämmelser om pensionsskydd för närståendevårdare finns i lagen om kommunala pensioner (549/2003). Närståendevårdaren står inte i ett anställningsförhållande enligt arbetsavtalslagen till den kommun som har ingått avtalet eller till den vårdbehövande eller den vårdbehövandes vårdnadshavare. Kommunerna ska med tanke på olycksfall som kan inträffa för närståendevårdare teckna en försäkring enligt 57 § 1 mom. i lagen om olycksfallsförsäkring.

År 2009 omfattades 35 847 personer av stöd för närståendevård. Av dessa personer hade 65 procent fyllt 65 år. Den senaste övergripande, riksomfattande utredningen om stödet för närståendevård är forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovårdens (Stakes) utredning som grundar sig på ett material om situationen i kommunerna den 30 april 2006. Enligt utredningen ordnades vården under närståendevårdarens ledighet år 2006 vanligen (41 procent) som anstaltsvård på ålderdomshem, på sjukhus vid en hälsovårdscentral, på anstalter för utvecklingsstörda eller på rehabiliteringsinrättningar. De närmast vanligaste sätten att ordna vård var vård med hjälp av släktingar, gran- nar eller frivilliga (23 procent) och vård i

serviceboendenhet (18 procent). Andelen övrig service inom vården var liten. Enligt utredningen hade 76 procent av de vårdare som fick stöd för närståendevård rätt till lagstadgad ledighet, medan endast 58 procent av dem som var berättigade till ledighet utnyttjade denna rätt. Kommunala tjänsteinnehavare bedömde att den vanligaste orsaken till outnyttjade ledigheter (41 procent) var att närståendevårdaren inte vill lämna över vården för den vårdbehövande till andra. Den nästvanligaste orsaken bedömdes vara att den vårdbehövande inte vill ta emot annan vård. Andra orsaker var bristen på lämpliga vårdplatser (27 procent) och avgiftsbelagd vård (24 procent).

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

Statsminister Mari Kiviniemis regeringsprogram överlämnades till riksdagen i form av ett meddelande den 22 juni 2010. Regeringen fortsätter att verkställa de beslut som har fattats av Matti Vanhanens andra regering, i regeringsprogrammet och vid de politiska överläggningarna i mitten av valperioden. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering revideras familjevårdslagstiftningen med målet att flytta fokus till familjevård när det gäller vård utom hemmet. En avsikt är också att utveckla stödet för närståendevård. Enligt regeringsprogrammet är målet att ombesörja närståendevårdarnas förutsättningar att orka i arbetet genom att möjligheterna att ta ut lagstadgade lediga dagar förbättras. Dessutom har man i regeringsprogrammet satt som mål att förbättra närståendevårdarnas tillgång till alternativ vård.

Syftet med propositionen är att flytta fokus när det gäller vård utom hemmet från anstaltsvård till familjevård och att höja kvaliteten på familjevård. Med propositionen stöds familjevårdarnas och närståendevårdarnas förutsättningar att orka i arbetet.

I denna proposition föreslås att den bestämmelse i barnskyddslagen som gäller val av plats för vård utom hemmet preciseras så att vård av barn utom hemmet ordnas som anstaltsvård endast om vård av barn utom

hemmet inte på ett sätt som motsvarar barnets bästa kan ordnas annanstans med hjälp av tillräckliga stödåtgärder. Ändringen medför att familjevård blir den primära formen av vård utom hemmet i förhållande till anstaltsvård.

Dessutom föreslås det att familjevårdarlagen ändras. Det föreslås att förberedande utbildning för familjevårdare görs obligatorisk och tillräckligt stöd för familjevårdare tryggas under den tid placeringen varar. Enligt förslaget ska familjevårdaren för varje vårdbehövande utses med en ansvarig arbetstagarare. Minimiarvodet för familjevårdare höjs enligt förslaget till 650 euro. Det föreslås i propositionen att familjevårdarlagen ändras också så att det till lagen fogas en bestämmelse om att en kommun kan ordna den vård som behövs under en familjevårdares ledighet eller annan frånvaro genom att ingå ett uppdragsavtal med en person som uppfyller kraven på familjevårdare. Enligt förslaget ska en avlösare komma till familjevårdarens hem för att där ge vård till de personer som familjevårdaren vårdar, om familjevårdaren samtycker till det och om arrangemanget dessutom är förenligt med de vårdbehövandes bästa. I uppdragsavtalet ska man komma överens om de närmare detaljerna för avlösningen, t.ex. om det arvode som betalas till avlösaren och om ersättning av de kostnader som avlösaren orsakas av vården samt om avtalets giltighetstid. Dessutom ska man i uppdragsavtalet komma överens om andra frågor som är nödvändiga för den vård som avlösaren ger. Avlösare ska omfattas av en likadan social trygghet som familjevårdare.

I propositionen föreslås det också att lagen om stöd för närståendevård ska ändras. Det föreslås att till lagen ska fogas en bestämmelse om avlösning som motsvarar den som föreslås bli fogad till familjevårdarlagen. Enligt bestämmelsen ska vården även under en närståendevårdares ledighet eller annan frånvaro kunna ordnas genom ett uppdragsavtal med en lämplig person, om både personen som får närståendevård och närståendevårdaren samtycker till det och om arrangemanget är förenligt med vad som är bäst för personen som får närståendevård. I det uppdragsavtal som ingås med en närståendevårdares avlösare ska man komma överens om betalning av

arvode och en eventuell kostnadsersättning samt om avtalets giltighetstid. Dessutom ska man i uppdragsavtalet komma överens om andra frågor som är nödvändiga för vård som avlösaren ger. Närståendevårdares avlösare ska omfattas av ett likadant pensions- och olycksfallsförsäkringsskydd som närståendevårdare.

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Ekonomiska konsekvenser

Ordnande av vård med hjälp av avlösare föranleder inte några merkostnader för kommunerna. Lagändringen ger kommunerna ett nytt slags alternativ att ordna avlösningstvård men förpliktar inte kommunerna att ordna avlösningstvård på något bestämt sätt. Avlösningstvård som grundar sig på uppdragsavtal är ett ekonomiskt sett mer fördelaktigt alternativ för kommunerna att ordna avlösningstvård än till exempel att ordna avlösningstvård genom kommunala hemvårdartjänster. Genom att ge sina klienter en möjlighet att använda avlösare kan kommunerna främja utnyttjandet av de lagstadgade ledigheterna i de fall där de utnyttjade ledigheterna beror på att vårdaren eller den vårdbehövande inte har velat att avlösningstvård ordnas som anstaltsvård.

De kostnadsbesparingar som skulle skapas av att barnskyddslagen ändras så att familjevård blir den primära formen av vård utom hemmet i förhållande till anstaltsvård kunde täcka de kostnader som skapas av höjningen av vårdarvode som betalas till familjevårdare, den förberedande utbildningen samt stödet under vården.

Kostnaderna för reformen

Förstärkandet av familjevården kräver att nivån på vårdarvodet höjs till 650 euro så att familjevårdare vid behov har möjlighet att arbeta på heltid som familjevårdare. Det lagstadgade minimibeloppet för vårdarvode var 347,41 euro år 2010. Enligt THL:s statistik fanns det 5 462 barn i familjevård år 2009.

Det finns inga rikstäckande statistiska uppgifter om hur stora vårdarvodena kommunerna

utbetalar. Höjningen av vårdarvode som betalas till familjevårdare föranleder inte kostnader för alla kommuner. Nivån på vårdarvodet är redan nu högre än 650 euro till exempel i de sex största kommunerna i Finland (Helsingfors, Esbo, Vanda, Tammerfors, Åbo och Uleåborg) och i alla nio kommuner i landskapet Kajanaland. Dessa 15 kommuner hade 1 827 barn i familjevård år 2009 och därför gäller höjningen av vårdarvodet högst 3 635 barn. Den fulla höjningen gäller inte heller alla andra barn i familjevård. Till exempel inom området för enheten för vård utom hemmet i Mellersta Finland finns det 24 kommuner som har placerat sammanlagt 380 barn i familjevård år 2009. Enligt uppgifterna från enheten för vård utom hemmet är nivån på vårdarvodet i dessa kommuner högre än det lagstadgade vårdarvodet och varierar mellan 467 och 600 euro. Med tanke på dessa omständigheter föranleder höjningen av nivån på vårdarvodet, med undantag av de sex största kommunerna, landskapet Kajanaland och Mellersta Finlands område, merkostnader på högst 11 835 180 euro och inom Mellersta Finlands område på högst 834 480 euro. Höjningen av vårdarvodet föranleder således merkostnader på sammanlagt cirka 12 670 000 euro.

Den förberedande utbildning som föreslås till familjevårdarlagen förenhetligar gällande praxis. Flera kommuner har i praktiken redan förutsatt att de som rekryteras som familjevårdare deltar i förberedande utbildning. Det finns inte några exakta uppgifter om vilka kommuner som inte kräver förberedande utbildning. Enligt en utredning som Förbundet för Familjevård i Finland genomförde år 2004 har 33 % av fosterföräldrarna fått Pride-utbildning, 44 % annan förberedelse och 26 % inte alls någon förberedelse.

Tjänsteinnehavare som ansvarar för familjevård uppskattar att till exempel Esbo stad uppskattar att den kan rekrytera och utbilda cirka 10 nya familjer per år med de nuvarande resurserna, Vanda stad 10—15 familjer och Uleåborgs stad 15—20 familjer. Detta skapar en resurs på 35—45 fosterfamiljer för placering av ungefär 35—90 barn i familjevård.

I Finland är Pesäpuu rf en viktig aktör i förberedande utbildning av familjevårdare

genom att den utbildar Pride-utbildare. Föreningen samlar årligen information om familjer som deltagit i Pride-utbildningen. År 2009 och 2010 utbildades 640 familjer med Pride-metoden. Det finns flera hundra personer i Finland som har utbildning som Pride-utbildare. Då man tar hänsyn till den redan pågående verksamheten och det att förberedande utbildning endast riktas till nya fosterfamiljer föranleder det att förberedande utbildning tas in i lagstiftningen kostnader på cirka 100 000 euro.

I tillägg till förberedande utbildning ska fosterfamiljer tryggas tillräckligt stöd under vården. Detta medför i praktiken att kunskaper och antalet arbetstagare som stöder familjevårdens genomförande ska ökas. Genomförandet av stöd under placeringen skapar ett riksomfattande behov av 100 socialhandledare, vilket föranleder kostnader på 3 930 000 euro.

Höjningen av vårdarvodet, den förberedande utbildningen och stödet under vården föranleder kostnader på sammanlagt 16 700 000 euro.

Besparingar till följd av reformen

Placering i familjevård i stället för anstaltsvård skapar betydande kostnadsbesparingar. I delrapporten av arbetsgruppen för att utveckla ett riksomfattande handlingsprogram för familjevården och lagstiftningen om familjevård konstateras att de inbesparingar som föranleds av de föreslagna reformerna inte är tillräckliga för att täcka de av reformerna förorsakade utgifterna om antalet placerade barn fortsätter att öka.

Den ökande trenden i antalet placerade barn och unga har stagnerat för första gången sedan 1991 då rikstäckande statistik på barnskydd börjades samla in. Fram till år 2008 har det totala antalet placerade barn och unga stigit med 2—5 procent per år. Statistik för 2009 som samlats in av Institutet för hälsa och välfärd visar att antalet placerade barn och unga har minskat med 1,5 procent. Trots att antalet placeringar utom hemmet har avstannat, fortsatte andelen placeringar i anstaltsvård att öka. Följaktligen fortsatte kostnaderna för placeringar utom hemmet att öka även om det totala antalet placerade barn och

unga minskade. År 2008 använde kommunerna sammanlagt 544 miljoner euro för vårddygnsavgifter vid anstalts- och familjevård, dvs. 64 miljoner euro mer än året innan. År 2009 var den motsvarande totalkostnaden 592 miljoner euro. Kostnaderna ökade alltså med 48 miljoner euro jämfört med föregående år.

Den förminskning i antalet placeringar utom hemmet som inträffade 2009 gällde i synnerhet barn eller unga som placerats i vård på professionella familjehem (188). Annan förminskning handlade främst om annan vård, dvs. situationer där barn var placerat till exempel i eget hem.

År 2009 var det sammanlagt 2 668 barn vid 0—17 års ålder som omhändertogs för första gången eller placerades i brådskanke ordning, av dessa var 2 146, dvs. 80 %, placerade i brådskanke ordning. Av dessa barn var 379 barn 0—2-åriga, 337 barn 3—6-åriga, 587 barn 7—12 åriga, 798 barn 13—15 åriga och 567 barn 16—17-åriga. År 2008 var så många som 52,7 % av alla 0—2-åriga placerade spädbarn och småbarn placerade i anstalter (SVT.THL (16.4.2010) och endast 35,2 % i familjevård och 10 % i vård på professionella familjehem. Bland 3—6-åriga placerade barn var andelen placeringar i familjevård större (56,1 %). Andelen placeringar i anstaltsvård var dock 27 % även i den här åldersgruppen. Det var sammanlagt 2 923 placerade barn i 0—6 års åldern år 2008.

Familjevård lämpar sig speciellt för småbarn, men det finns goda erfarenheter om familjevård också med större barn. Eftersom det är till barnets bästa att undvika ändringar i platsen för vård utom hemmet kan andelen familjevård ökas först och främst genom nya placeringar.

Därför är det en realistisk uppskattning att fokuset inom vård utom hemmet flyttas från anstaltsvård till familjevård så att år 2012 kan 350 barn placeras i familjevård i stället för anstaltsvård.

I tabell 1 finns jämförelseinformation om kostnaderna för olika former av vård utom hemmet. Som jämförelsetal har använts de sex största kommunernas kalkyler om faktiska kostnader per vårddygn år 2009.

De sex största kommunernas kostnader för vård utom hemmet avviker mycket från varandra. Åbo och Esbo, som använder mycket anstaltsvård, har avsevärt större kostnader för vård utom hemmet per barn än Uleåborg som prioriterar familjevård; i Uleåborg är andelen familjevård 72 % av alla vårddygn. På grund av den stora andelen familjevård är kostnaderna i Uleåborg per ett placerat barn 22 437 euro/barn/år, medan kostnaderna i Åbo är 49 038 euro/barn/år och i Esbo 46 484 euro/barn/år.

Som utgifter för familjevård räknas de utbetalda vårdarvodena och kostnadsersättningarna. Det finns inte rikstäckande jämförelseuppgifter om kostnaderna för de olika formerna av vård utom hemmet. I kostnadsjämförelsen nedan i tabell 1 har vård på professionellt familjehem inkluderats i kalkyleringarna för anstalt med vilka har ingåtts avtal om köp av tjänster.

Med familjevård avses placering av ett barn hos släktingar, hos andra barnet närstående personer eller i en fosterfamilj. Vård på professionellt familjehem genomförs vid ett professionellt familjehem som regionförvaltningsmyndigheten har beviljat familjehemstillstånd eller anstaltstillstånd. Lagen fastställer inte innehållet i verksamheten.

Tabell 1:

	Kommunal anstalt 258 EUR/dygn/barn	Köpta tjänster 218 EUR/dygn/barn	Familjevård 60 EUR/barn
Kostnader för placering på en månad (30 dygn)/barn i euro	7 740	6 540	1 800
Kostnader för placering på ett år (12 månader)/barn	92 880	78 480	21 600
Kostnader för 500 barn/ett år	46 440 000	39 240 000	10 800 000
Kostnader som undgås när 500 barn placeras i långvarig familjevård i stället för anstaltsvård	35 640 000		
Kostnader som undgås när 350 barn placeras i långvarig familjevård i stället för anstaltsvård	24 948 000		

Om man år 2012 placerade 350 barn i familjevård i stället för anstaltsvård skulle man undgå kostnader på 24 948 000 euro. Det kan förväntas att andelen familjevård inom vård utom hemmet kommer att öka även efter 2012. Om man placerade 500 barn i familjevård i stället för anstaltsvård skulle man undgå kostnader på 35 640 000 euro. Förutom lagändringen kommer det riksomfattande handlingsprogrammet för familjevården samt kommunernas egna strategiska linjedragningar att påverka strukturuomvandlingen av vård utom hemmet. Strukturuomvandlingen inverkas även av företeelser som anknyter sig till genomförandet av familjevård, såsom hurdan situation är på arbetsmarknaden, hurdant regionalt samarbete det finns i genomförandet av strukturuomvandlingen samt hur fosterfamiljerna orkar i sitt arbete och vilka möjligheter det finns att rekrytera nya fosterfamiljer. Strukturuomvandlingens kostnadsbesparingar syns inte omedelbart, men de tilläggsresurser som ändringarna kräver måste stå till förfogande redan i reformens inledningsfas.

Höjningen av vårdarvodet, den förberedande utbildningen samt stödet under vården föranleder kostnader uppskattningsvis sammanlagt 16 700 000 euro. Statsandelen för de nya uppgifterna är 50 % av dessa kostnader, dvs. 8 350 000 euro. De kostnadsbesparingar som föranleds av ökad användning av famil-

jevård är på motsvarande sätt uppskattningsvis sammanlagt 24 948 000 euro (350 placerade barn), och statsandelen minskar med ett belopp som är 34,11 % av besparingarna, dvs. 8 509 000 euro. Förslaget är sålunda statsfinansiellt kostnadsneutralt. Om antalet barn som placeras i familjevård är större än vad som ovan uppskattas är också kostnadsbesparingarna på motsvarande sätt större. Till exempel om man placerar 500 barn i familjevård i stället för anstaltsvård skulle man undgå kostnader på 35 640 000 euro av vilket belopp är andelen minskad statsandel 12 156 804 euro. Kostnadsbesparingarna föranleds av att barnskyddslagen ändras så att familjevård blir den primära formen av vård utom hemmet i förhållande till anstaltsvård. Eftersom det finns flera osäkerhetsfaktorer i fråga om utvärderingen av reformens kostnader och effekterna av ändringen av barnskyddslagen, skapar genomförandet av reformen inte något behov att ändra statsandelarna.

3.2 Samhälleliga konsekvenser

Familjevård som genomförs efter klienters behov kan förbättra livskvaliteten hos dem som vårdas. Med hjälp av avlösning förbättras familjevårdarnas och närstående vårdarnas förutsättningar att orka i arbetet, och härigenom kan man också både minska och senare-

lägga behovet att flytta de vårdbehövande till eventuell långvarig anstaltsvård. Kommunerna kan erbjuda vård som avlösaren ger på basis av ett uppdragsavtal som ett alternativ till sådana familjevårdare och sådana personer som får stöd för närståendevård vars individuella behov och önskemål denna vårdform motsvarar. Möjligheterna för sådana familje- och närståendevårdare som är berättigade till ledighet att ta ut sin ledighet förbättras när ett nytt vårdalternativ införs.

4 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet.

Beredningen bygger på förslag av arbetsgruppen för att utveckla lagstiftningen om familjevård och är del av en totalreform av familjevårdslagstiftningen. Propositionen har behandlats inom delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lag om ändring av 50 § i barnskyddslagen

50 §. *Val av plats för vård utom hemmet.* Enligt förslaget ska i paragrafen föreskrivas om olika situationer, där vård utom hemmet ska ordnas som anstaltsvård. Utgångspunkten är att vård av barn utom hemmet primärt ska ordnas som annan vård än anstaltsvård. Vård utom hemmet kan enligt förslaget ordnas som anstaltsvård endast om det inte är till barnets bästa att ordna vård utom hemmet på annat sätt. Enligt bestämmelsen ska det alltid när vård utom hemmet ordnas också sörjas för att det förutom platsen för vård utom hemmet ordnas tillräckliga stödåtgärder som motsvarar barnets bästa.

Enligt det gällande 25 § 3 mom. i socialvårdslagen ges familjevård den för vilken vård, fostran eller annan omvårdnad inte kan ordnas på ett ändamålsenligt sätt i hans eget hem eller genom utnyttjande av någon annan social- och hälsovårdsservice och som inte anses vara i behov av anstaltsvård. Den gällande lagstiftningen ger inte någon närmare definition av när ett barn behöver anstaltsvård. Den föreslagna bestämmelsen betyder i praktiken att när beslut fattas om en plats för vård av barn utom hemmet ska det innan anstaltsvård ordnas utredas möjligheterna att ordna vård utom hemmet antingen som familjevård eller på annat sätt. Enligt situation

kan annat sätt som avses i bestämmelsen vara till exempel en placering hos släktingar eller i vissa situationer placering i hemmet i enlighet med 49 § 3 mom. i barnskyddslagen.

Enligt 32 § i barnskyddslagen ska det innan ett barn placeras utom hemmet utredas vilka möjligheter den förälder hos vilken barnet inte huvudsakligen bor samt släktingar eller andra barnet närstående personer har att ta emot barnet. Det organ som ansvarar för socialvården ska skrida till åtgärder för att ordna vårdnaden om barnet genom ett avtal mellan föräldrarna eller ett domstolsbeslut, om detta ska anses vara befogat med tanke på barnets bästa. Enligt 32 § 3 mom. i barnskyddslagen ska en person, som vid sidan av eller i stället för föräldrarna har anförtrotts vårdnaden om barnet eller hos vilken barnet bor, vid behov tryggas förutsättningar för vård och fostran av barnet enligt 4 § 1 och 2 mom. i familjevårdarlagen. Enligt barnskyddslagen är ordnandet av vårdnaden om barnet genom ett avtal eller genom ett domstolsbeslut alltid en primär åtgärd i förhållande till vård utom hemmet.

Med anledning av det som framförts ovan ökar den föreslagna bestämmelsen uttryckligen andelen familjevård när det gäller vård utom hemmet. När det utvärderas om familjevård är lämpligt för barnet ska det enligt bestämmelsen iaktas hurdan helhet den vård som familjevårdaren ger utformar tillsammans med behövliga stödåtgärder. Först om familjevård tillsammans med stödåtgärder

inte tryggar sådan vård utom hemmet som är förenlig med barnets bästa ska vård utom hemmet ordnas som anstaltsvård. De stödåtgärder som avses i bestämmelsen är, förutom de stödåtgärder som ordnas för barnet, också de stödåtgärder som ordnas för barnets familj eller familjevårdare. Stödåtgärder som ordnas för barnet och familjen under tiden för vården utom hemmet kan vara stödåtgärder som motsvarar dem som med stöd av 7 kap. i barnskyddslagen ordnas under den tid som öppenvården varar. Om stödåtgärder som ges familjevårdare föreskrivs i familjevårdarlagen. I samband med motiveringarna till lagförslaget till ändring av familjevårdarlagen beskrivs de förslag till familjevårdarlagen som gäller förbättringar i stödåtgärder.

När den så kallad vård på professionellt familjehem genomförs med stöd av tillstånd som ett regionförvaltningsverk beviljar omfattas verksamheten inte av familjevårdarlagen. En del av den vård som i dag genomförs som vård på professionellt familjehem motsvarar i praktiken anstaltsvård, medan en del funktionellt motsvarar familjevård. Vid social- och hälsovårdsministeriet pågår en totalreform av lagstiftningen om familjevård som har för avsikt att klargöra begrepp i enlighet med arbetsgruppens förslag (social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2010:15) så att begreppet professionell familjevård endast kunde användas då verksamheten i sak motsvarar familjevård. Som stöd till vård på professionellt familjehem kan användas stödåtgärder som motsvarar stödåtgärder inom familjevård som avses i familjevårdarlagen.

Avsikten med den föreslagna bestämmelsen är att trygga att vård av barn utom hemmet alltid ordnas på ett sätt som är av hög kvalitet och förenligt med barnets bästa. För att familjevård motsvarar barnet bästa ska fosterfamiljen vara förenlig med barnets behov och det ska finnas tillräckliga stödåtgärder som stöder familjevården. Det att någon lämplig fosterfamilj inte hittas kan leda till att placeringen inte kan genomföras som familjevård. Detta är möjligt till exempel om barnets vård och omsorg kräver specialkompetens som inte finns tillgänglig. Om behovet av specialkompetens kan bemötas genom stödåtgärder som kompletterar familjevården, är det i regel möjligt att genomföra vård

utom hemmet som familjevård. Enligt bestämmelsen ska dock helheten alltid motsvara barnets bästa. Även om det var möjligt att med hjälp av stödåtgärder ordna vård utom hemmet som familjevård, ska placeringen inte emellertid genomföras som familjevård om det på grund av en helhetsbedömning konstateras att anstaltsvård bättre motsvarar barnets bästa.

En placering som anstaltsvård kan vara förenlig med barnets bästa till exempel då det i början av placeringen behövs mer information om barnets behov och faktorer som påverkar grunderna för omhändertagande. Eftersom det ligger i barnets intresse att genomföra vård utom hemmet i samarbete med barnets föräldrar ska det finnas synnerligen vägande skäl om barnet placeras i en plats för vård av utom hemmet som inte motsvarar vårdnadshavarens önskemål. Utgångspunkten är alltid att det i samarbete med föräldrarna och barnet hittas en form av vård utom hemmet och stödåtgärder som bäst tryggar barnets behov av vård och omsorg och som möjliggör att det genom samarbete uppnås den bästa helheten för barnets uppväxt och utveckling.

Om det vid placeringen är uppenbart att det kan uppstå situationer som förutsätter bruk av begränsande åtgärder med stöd av 11 kap. i barnskyddslagen är det inte till barnets bästa att placera honom i sådan plats för vård utom hemmet där det enligt lag är förbjudet att använda begränsande åtgärder.

1.2 Lagen om ändring av familjevårdarlagen

1 §. Familjevårdare. Enligt förslaget ska den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare genomgå den förberedande utbildning som uppgiften förutsätter innan han börjar arbeta som familjevårdare. Beträffande detta föreskrivs i det föreslagna 2 mom. I enlighet med 7 § i familjevårdarlagen ska kommunen svara för ordnandet av förberedande utbildning på samma sätt som den svarar för ordnandet av stöd under den tid som familjevården varar. Utgångspunkten för förslaget är att förberedande utbildning ska genomföras innan det ingås ett uppdragsavtal

om familjevård. Ett viktigt syfte med förberedande utbildning är att utreda om den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare är lämplig för uppgiften. I praktiken kan det ligga i den vårdbehövandes intresse att han mycket snabbt placeras i en familj som redan hör till hans närmaste krets. Av denna orsak föreslås det att i lagen föreskrivs att förberedande utbildning av särskilda skäl kan genomföras inom ett år efter att placeringen inleddes. Den föreslagna bestämmelsen gör det möjligt att en familjevårdare som hör till den vårdbehövandes närmaste krets kan arbeta som familjevårdare redan innan genomförandet av den förberedande utbildningen.

Enligt den föreslagna bestämmelsen ska förberedande utbildning motsvara det som uppgiften förutsätter av familjevårdaren. När förberedande utbildning ordnas ska det förutom den vårdbehövandes eventuella särskilda behov också vårdarens kompetens beaktas. Förberedande utbildning av hög kvalitet kännetecknas av att utbildningen är processaktig samt tillräckligt långvarig och omfattande. Det föreslås att förberedande utbildning ska innefatta en metod för utvärdering efter utbildning samt en skriftlig utvärdering av familjevårdarens färdigheter och förutsättningar att sköta uppgiften. Förberedande utbildning ska också innefatta utbildning som gäller familjevårdarens ställning och skyldigheter samt familjevårdarlagstiftningen. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid de krav som specialgrupper ställer och det ska också sörjas för att de som har för avsikt att bli fosterfamiljer har tillgång till förberedande utbildning på sitt modersmål.

2 §. Vårdarvode. Beloppet av det vårdarvode som betalas till familjevårdaren justeras varje år med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006). Vårdarvodets minimibelopp har från 1 januari 2010 varit 347,41 euro i månaden per person i familjevård. Enligt förslaget höjs minimibeloppet av vårdarvodet till 650 euro.

6 a §. Vård under familjevårdarens ledighet och frånvaro. I 1 mom. föreskrivs det om arrangemangen för avlösning inom familjevården under en familjevårdarens ledighet och annan frånvaro. Det föreslagna arrangemanget är avsett att vidtas när familjevårda-

ren tillfälligt eller kortvarigt är frånvarande. Som annan frånvaro kan t.ex. anses frånvaro med anledning av familjevårdarens sjukdom, hälsovård, utbildning eller arbetshandling.

En kommun eller samkommun kan med en avlösare ingå ett uppdragsavtal i vilket avlösaren förbinder sig att ge vård till en person i familjevård i familjevårdarens hem. Eftersom avsikten är att avlösaren kommer till familjevårdarens hem förutsätter arrangemanget dock alltid ett samtycke från familjevårdaren. Det förutsätts dessutom att arrangemanget ska kunna anses vara bäst med tanke på personen i familjevård. Den vård som ordnas ska således alltid säkerställa den vårdbehövandes välfärd, hälsa och säkerhet.

Bestämmelser om familjevårdarens lämplighet finns i 1 § 2 mom., enligt vilket som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård. Även avlösaren ska uppfylla motsvarande kriterier. Avlösarens lämplighet ska alltid bedömas som helhet med tanke på den vårdbehövande.

Det föreslås att om uppdragsavtalet föreskrivs i 2 mom. Ett uppdragsavtal ska ingås för varje vårdbehövande för den vårdtid under vilken en avlösare avlöser familjevårdaren. Uppdragsavtalet ska innehålla bestämmelser om beloppet och tidpunkten för utbetalningen av arvodet till avlösaren. Beloppet av arvodet till avlösaren är inte bundet till de arvoden för familjevård som enligt lag betalas till familjevårdare, utan beloppet ska alltid avtalas separat mellan kommunen och avlösaren inom familjevården. Om avlösaren orsakas kostnader av vården, ska man i uppdragsavtalet också komma överens om ersättning för dessa. Uppdragsavtalet ska också innehålla bestämmelser om avtalets giltighetstid och vid behov om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

I förslaget finns bestämmelser om den vård som ges i enlighet med uppdragsavtalet. För att förtydliga att avlösningens verksamheten inom familjevården ska stå utanför arbetsavtalslagen, ska i 3 mom. föreskrivas att en person som har ingått ett uppdragsavtal i enlighet med familjevårdarlagen inte står i anställningsförhållande enligt 1 § i arbetsavtals-

lagen med den kommun eller samkommun som har ingått avtalet.

Utbildning och annat stöd för familjevårdare är väsentliga förutsättningar för genomförande av vården. Därför ska den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården också svara för nödvändig förberedelse, arbetshandledning och utbildning för avlösare inom familjevården. Innehållet i den utbildning, förberedelse och arbetshandledning som erbjuds ska anpassas till avlösarens tidigare utbildning och innehållet i avlösarens arbete. Avsikten är att man i uppdragsavtalet kan komma överens om utbildning och annat stöd för avlösaren.

Enligt 3 mom. ska avlösaren omfattas av en likadan social trygghet som familjevårdare. Bestämmelser om pensionsskydd för familjevårdare finns i lagen om kommunala pensioner (549/2003), medan bestämmelser om tecknande av olycksfallsförsäkring för familjevårdare finns i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948).

7 §. Utbildning och stöd. Ovan i motiveringen till 1 § beskrivs den förberedande utbildning som föreslås i propositionen. Kommunen eller samkommunen svarar för ordnandet av förberedande utbildning. Enligt gällande lag ska den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs. Det föreslås att en ansvarig arbetstagare utnämns för familjevårdaren för att ordna behövligt stöd. Som ansvarig arbetstagare kan arbeta till exempel en socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter, men även en annan arbetstagare med tillräcklig utbildning kan arbeta som ansvarig arbetstagare. Inom barnskyddet kan som ansvarig arbetstagare arbeta till exempel en socialhandedare eller inom familjevården för personer med funktionshinder eller utvecklingsstörning, åldringar och rehabiliteringsklienter inom mentalvården en arbetstagare som ansvarar för servicehelheten för en person som placerats i familjevård.

Enligt 4 § 7 punkten i familjevårdarlagen ska det i uppdragsavtal avtalas om den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som erbjuds för familjevårdaren och om genomförandet av dessa. Enligt förslaget ska

familjevårdaren ordnas en tillräcklig möjlighet att få stöd och möta den ansvariga arbetstagaren. Familjevårdarnas behov av stöd är personligt och det föreslås att i enlighet med gällande lag behovet av stöd antecknas i uppdragsavtalet.

I delrapporten av arbetsgruppen för att utveckla ett riksomfattande handlingsprogram för familjevården och lagstiftningen om familjevården framförs att det förutom förhandlingar som avser klient- eller serviceplanen ordnas minst två möten per år där familjevårdarens hela familj är närvarande och minst fyra möten per år under det första året av placeringen. Arbetsgruppen föreslår också att alla parter säkerställs en möjlighet att få intensivt stöd speciellt i början av en familjeplacering och när klientens livssituation ändras.

8 §. Social trygghet. Det föreslås att författningshänvisningen om pensionsskydd för en familjevårdare i 1 mom. ändras så att den motsvarar gällande lagstiftning.

1.3 Lagen om ändring av lagen om stöd för närståendevård

4 a §. Vård under närståendevårdarens ledighet och annan frånvaro. I 1 mom. föreskrivs det om arrangemangen för närståendevård under en närståendevårdares ledighet och annan frånvaro. Det föreslagna arrangemanget är avsett att vidtas när närståendevårdaren tillfälligt är frånvarande. Som annan frånvaro kan t.ex. anses frånvaro med anledning av sådana lediga dagar eller sådan rekreativ ledighet som avses i 4 § 2 mom. och som kan ordnas även för andra närståendevårdare än de som är berättigade till lediga dagar enligt 4 § 1 mom. på grund av att de är bundna vid vården. Frånvaro på grund av vårdarens sjukdom eller hälsovård är också en sådan situation då vård kan ges av en avlösare i uppdragsavtalsförhållande.

Kommunen kan med en avlösare ingå ett uppdragsavtal i vilket avlösaren förbinder sig att ge vård till en person som får närståendevård. Arrangemanget förutsätter ett samtycke från vårdaren, och även den vårdbehövandes åsikt bör beaktas. Dessutom krävs det att arrangemanget kan anses vara förenligt med den vårdbehövandes bästa.

Bestämmelser om närståendevårdarens lämplighet finns i 3 § 3 punkten, enligt vilken närståendevårdarens hälsa och funktionsförmåga ska svara mot de krav som närståendevården ställer. Således bör även avlösarens lämplighet alltid bedömas som helhet med tanke på den vårdbehövande och med beaktande av de krav som närståendevården ställer. Utgångspunkten ska vara den vårdbehövandes bästa, och den vård som ordnas ska alltid säkerställa den vårdbehövandes välfärd, hälsa och säkerhet.

Det föreslås att om uppdragsavtalet föreskrivs i 2 mom. Ett uppdragsavtal ska ingås för varje vårdbehövande för den vårdtid under vilken en avlösare avlöser närståendevårdaren. Uppdragsavtalet ska innehålla bestämmelser om beloppet och sättet för betalning av arvodet till avlösaren. Beloppet av arvoden som enligt lag betalas till närståendevårdare, utan beloppet ska alltid avtalas separat mellan kommunen och avlösaren. I uppdragsavtalet ska man också vid behov komma överens om de kostnader som avlösaren eventuellt orsakas av vården och ersättningen av dem. Uppdragsavtalet ska också innehålla bestämmelser om avtalets giltighetstid och vid behov om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

Bestämmelser om avlösarens arbetsrättsliga ställning, pensionsskydd och olycksfallsförsäkring finns i 3 mom. Närståendevårdaren står inte i ett anställningsförhållande enligt arbetsavtalslagen till den kommun som har

ingått avtalet eller till den vårdbehövande eller den vårdbehövandes vårdnadshavare. Avlösare ska ha motsvarande arbetsrättsliga ställning. Bestämmelser om närståendevårdarens pensionsskydd finns i lagen om kommunala pensioner, och kommunerna ska med tanke på olycksfall som kan inträffa för närståendevårdare teckna en försäkring enligt 57 § 1 mom. i lagen om olycksfallsförsäkring. Även avlösare ska omfattas av ett likadant pensions- och olycksfallsförsäkringskydd som närståendevårdare.

2 Ikraftträdande

Lagarna om ändring av familjevårdarlagen och lagen om stöd för närståendevård avses träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att lagen om ändring av 50 § i barnskyddslagen träder i kraft den 1 januari 2012.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I förhållande till den gällande lagstiftningen föreslås det inga sådana ändringar i propositionen som har betydelse då förslaget bedöms med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna. Enligt regeringens uppfattning kan de föreslagna lagarna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan förlägg Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag

om ändring av 50 § i barnskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 50 § som följer:

50 §

Val av plats för vård utom hemmet

Vid valet av plats för vård utom hemmet bör särskild uppmärksamhet ägnas åt grunderna för omhändertagandet och barnets behov, upprätthållandet av barnets syskonförhållanden och andra nära mänskliga relationer samt kontinuiteten i vården. Dessutom ska hänsyn i mån av möjlighet tas till barnets

språkliga, kulturella och religiösa bakgrund. Anstaltsvård ordnas om vård av barn utom hemmet inte med hjälp av tillräckliga stödåtgärder kan ordnas som familjevård eller annanstans på ett sätt som motsvarar barnets bästa.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 ____ .
Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

2.

Lag**om ändring av familjevårdarlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i familjevårdarlagen (312/1992) 1, 2, 7 och 8 §, av dem 1 § sådan den lyder delvis
ändrad i lag 86/2001 och 2 § sådan den lyder i lag 948/2006, samt
fogas till lagen en ny 6 a § som följer:

1 §

Familjevårdare

Med familjevårdare avses i denna lag personer som enligt ett uppdragsavtal med den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av vården ger i 25 § i socialvårdslagen nämnd familjevård i sitt hem.

Som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård. Innan det ingås ett uppdragsavtal som avses 1 mom. ska den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare genomföra den förberedande utbildning som uppgiften förutsätter. Av särskilda skäl kan förberedande utbildning genomföras inom ett år efter att placeringen inleddes.

Förutom vad som föreskrivs ovan i 2 mom. förutsätts det att i fall som avses i 26 a § 2 mom. i socialvårdslagen ska åtminstone den ena av personer som bor på vårdstället och deltar i vård- och uppfostringsuppgifter ha lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- och fostringsuppgifter.

Familjevårdaren står inte i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § i arbetsavtalslagen (55/2001) till den kommun eller samkommun som har ingått avtalet.

2 §

Vårdarvode

Om inte något annat överenskommit i uppdragsavtalet har familjevårdaren rätt att

få arvode för vård (*vårdarvode*). Vårdarvodet är minst 650 euro för en person i familjevård per kalendermånad.

Vårdarvode betalas inte till den som sköter sitt eget barn under 18 år som placerats i familjevård eller till den som har vägrat ta emot arvodet. Vårdarvodet kan av särskilda skäl enligt överenskommelse även betalas till ett belopp som understiger minimibeloppet enligt 1 mom.

Det belopp av vårdarvodet som avses ovan i 1 mom. och om vilket det har överenskommit i uppdragsavtalet justeras kalenderårsvis med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006).

6 a §

Vård under familjevårdarens ledighet och frånvaro

En kommun eller samkommun kan ordna den vård som behövs under familjevårdarens ledighet eller annan tillfällig frånvaro genom att med en person som uppfyller kraven i 1 § 2 mom. ingå ett uppdragsavtal i vilket personen förbinder sig att ge vården i familjevårdarens hem. Vården kan ordnas på detta sätt, om familjevårdaren samtycker till det och om arrangemanget kan anses förenligt med den vårdbehövandes bästa.

I det uppdragsavtal som ingås med en avlösare ska parterna

- 1) komma överens om beloppet och utbetalningen av vårdarvodet till avlösaren,
- 2) vid behov komma överens om ersättning för de kostnader som avlösaren orsakas,

3) komma överens om uppdragsavtalets giltighetstid,

4) vid behov komma överens om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

Avlösaren står inte i anställningsförhållande till den kommun eller samkommun som har ingått avtalet. I fråga om utbildning och stöd för avlösaren gäller vad som i 7 § bestäms om dem i fråga om familjevårdare och i fråga om social trygghet för avlösare gäller vad som i 8 § bestäms om den i fråga om familjevårdare.

7 §

Utbildning och stöd

Den kommun eller samkommun som svarar för ordnandet av familjevården ska se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs samt att den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare får förberedande utbildning. För att ordna det stöd som behövs under fa-

miljevården ska familjevårdaren för varje vårdbehövande utnämnas en ansvarig arbetstagare. Familjevårdaren ska på ett sätt som antecknas i uppdragsavtalet ordnas en tillräcklig möjlighet att få stöd och möta den ansvariga arbetstagaren.

8 §

Social trygghet

Om familjevårdarnas pensionskydd stadgas i lagen om kommunala pensioner (549/2003).

Angående olycksfallsförsäkring för familjevårdare stadgas i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948).

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagens 1, 2 och 7 § tillämpas först från och med den 1 januari 2012.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av lagen om stöd för närståendevård**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om stöd för närståendevård (937/2005) en ny 4 a § som följer:

4 a §

*Vård under närståendevårdarens ledighet
och annan frånvaro*

En kommun kan ordna den vård som behövs under närståendevårdarens ledighet eller annan tillfällig frånvaro genom att med en person som uppfyller kraven i 3 § 3 punkten ingå ett uppdragsavtal i vilket personen förbinder sig att ge vården. Vården kan ordnas på detta sätt, om närståendevårdaren samtycker till det. Vidare förutsätts det att arrangemanget genomförs med beaktande av den vårdbehövandes åsikt och att arrangemanget kan anses förenligt med den vårdbehövandes bästa.

I det uppdragsavtal som ingås med en avlösare ska parterna

- 1) komma överens om beloppet och sättet för betalning av vårdarvodet till avlösaren,
- 2) vid behov komma överens om ersättning för de kostnader som avlösaren orsakas,
- 3) komma överens om uppdragsavtalets giltighetstid,
- 4) vid behov komma överens om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

I fråga om avlösarens arbetsrättsliga ställning samt pensions- och olycksfallsförsäkringsskydd gäller vad som i 10 § bestäms i fråga om närståendevårdare.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 21 januari 2011

Republikens President

TARJA HALONEN

Omsorgsminister *Paula Risikko*

1.

Lag**om ändring av 50 § i barnskyddslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i barnskyddslagen (417/2007) 50 § som följer:

Gällande lydelse

50 §

Val av plats för vård utom hemmet

Vid valet av plats för vård utom hemmet bör särskild uppmärksamhet ägnas grunderna för omhändertagandet och barnets behov, upprätthållandet av barnets syskonrelationer och andra nära mänskliga relationer samt kontinuiteten i vården. Dessutom skall hänsyn i mån av möjlighet tas till barnets språkliga, kulturella och religiösa bakgrund.

Föreslagen lydelse

50 §

Val av plats för vård utom hemmet

Vid valet av plats för vård utom hemmet bör särskild uppmärksamhet ägnas åt grunderna för omhändertagandet och barnets behov, upprätthållandet av barnets syskonförhållanden och andra nära mänskliga relationer samt kontinuiteten i vården. Dessutom ska hänsyn i mån av möjlighet tas till barnets språkliga, kulturella och religiösa bakgrund. *Anstaltsvård ordnas om vård av barn utom hemmet inte med hjälp av tillräckliga stödåtgärder kan ordnas som familjevård eller annanstans på ett sätt som motsvarar barnets bästa.*

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

2.

Lag**om ändring av familjevårdarlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i familjevårdarlagen (312/1992) 1, 2, 7 och 8 §, av dem 1 § sådan den lyder delvis
ändrad i lag 86/2001 och 2 § sådan den lyder i lag 948/2006, samt
fogas till lagen en ny 6 a § som följer:

Gällande lydelse

1 §

Familjevårdare

Med familjevårdare avses i denna lag den som enligt ett uppdragsavtal med den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av vården ger i 25 § socialvårdslagen (710/82) nämnd familjevård i sitt hem.

Som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård.

Utöver vad som stadgas i 2 mom. krävs dessutom i de fall som nämns i 26 a § 2 mom. socialvårdslagen att åtminstone den ena av de personer som bor på vårdstället och deltar i vård- och fostringsuppgifterna har lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- eller fostringsuppgifter.

Den som ingått ett uppdragsavtal som nämns i denna lag står inte i sådant anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § arbetsavtalslagen (55/2001) till den kommun eller den samkommun som har ingått avtalet.

Föreslagen lydelse

1 §

Familjevårdare

Med familjevårdare avses i denna lag personer som enligt ett uppdragsavtal med den kommun eller *samkommun* som svarar för ordnandet av vården ger i 25 § i socialvårdslagen nämnd familjevård i sitt hem.

Som familjevårdare kan godkännas personer som med hänsyn till sin utbildning, sin erfarenhet eller sina personliga egenskaper är lämpliga att ge familjevård. *Innan det ingås ett uppdragsavtal som avses 1 mom. ska den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare genomföra den förberedande utbildning som uppgiften förutsätter. Av särskilda skäl kan förberedande utbildning genomföras inom ett år efter att placeringen inleddes.*

Förutom vad som föreskrivs ovan i 2 mom. förutsätts det att i fall som avses i 26 a § 2 mom. i socialvårdslagen ska åtminstone den ena av personer som bor på vårdstället och deltar i vård- och uppfostringsuppgifter ha lämplig utbildning för uppgiften och tillräcklig erfarenhet av vård- och fostringsuppgifter.

Familjevårdaren står inte i ett anställningsförhållande som avses i 1 kap. 1 § i arbetsavtalslagen (55/2001) till den kommun eller samkommun som har ingått avtalet.

2 §

Vårdarvode

Har inte något annat överenskommit i uppdragsavtalet, har en familjevårdare rätt till arvode för vården (*vårdarvode*). I vårdarvode betalas för en person i familjevård per kalendermånad minst 300 euro.

Vårdarvode betalas inte till den som sköter sitt eget barn under 18 år som placerats i familjevård eller till den som har vägrat ta emot arvodet. Vårdarvodet kan av särskilda skäl enligt överenskommelse även betalas till ett belopp som understiger minimibeloppet enligt 1 mom.

Beloppet av det vårdarvode som nämns i 1 mom. och om vilket överenskommit i uppdragsavtalet justeras kalenderårsvis med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006).

2 §

Vårdarvode

Om inte något annat överenskommit i uppdragsavtalet har familjevårdaren rätt att få arvode för vård (*vårdarvode*). Vårdarvodet är minst 650 euro för en person i familjevård per kalendermånad.

Vårdarvode betalas inte till den som sköter sitt eget barn under 18 år som placerats i familjevård eller till den som har vägrat ta emot arvodet. Vårdarvodet kan av särskilda skäl enligt överenskommelse även betalas till ett belopp som understiger minimibeloppet enligt 1 mom.

Det belopp av vårdarvodet som avses ovan i 1 mom. och om vilket det har överenskommit i uppdragsavtalet justeras kalenderårsvis med den lönekoeficient som avses i 96 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006).

6 a §

Vård under familjevårdarens ledighet och frånvaro

En kommun eller samkommun kan ordna den vård som behövs under familjevårdarens ledighet eller annan tillfällig frånvaro genom att med en person som uppfyller kraven i 1 § 2 mom. ingå ett uppdragsavtal i vilket personen förbinder sig att ge vården i familjevårdarens hem. Vården kan ordnas på detta sätt, om familjevårdaren samtycker till det och om arrangemanget kan anses förenligt med den vårdbehövandes bästa.

I det uppdragsavtal som ingås med en avlösare ska parterna

1) komma överens om beloppet och utbetalningen av vårdarvodet till avlösaren,

2) vid behov komma överens om ersättning för de kostnader som avlösaren orsakas,

3) komma överens om uppdragsavtalets giltighetstid,

4) vid behov komma överens om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

Avlösaren står inte i anställningsförhållande till den kommun eller samkommun som

har ingått avtalet. I fråga om utbildning och stöd för avlösaren gäller vad som i 7 § bestäms om dem i fråga om familjevårdare och i fråga om social trygghet för avlösare gäller vad som i 8 § bestäms om den i fråga om familjevårdare.

7 §

Utbildning och stöd

Den kommun eller det kommunalförbund som svarar för ordnandet av familjevården skall se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs.

8 §

Social trygghet

Om familjevårdarnas pensionskydd stadgas i lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (202/64).

Angående olycksfallsförsäkring för familjevårdare stadgas i lagen om olycksfallsförsäkring (608/48).

7 §

Utbildning och stöd

Den kommun eller *samkommun* som svarar för ordnandet av familjevården ska se till att familjevårdaren får den förberedelse, arbetshandledning och utbildning som behövs *samt att den som har för avsikt att arbeta som familjevårdare får förberedande utbildning. För att ordna det stöd som behövs under familjevården ska familjevårdaren för varje vårdbehövande utnämnas en ansvarig arbetstagare. Familjevårdaren ska på ett sätt som antecknas i uppdragsavtalet ordnas en tillräcklig möjlighet att få stöd och möta den ansvariga arbetstagaren.*

8 §

Social trygghet

Om familjevårdarnas pensionskydd stadgas i lagen om kommunala pensioner (549/2003).

Angående olycksfallsförsäkring för familjevårdare stadgas i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948).

*Denna lag träder i kraft den 20 .
Lagens 1, 2 och 7 § tillämpas först från och med den 1 januari 2012.*

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

3.

Lag**om ändring av lagen om stöd för närståendevård**

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om stöd för närståendevård (937/2005) en ny 4 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

*Vård under närståendevårdarens ledighet
och annan frånvaro*

En kommun kan ordna den vård som behövs under närståendevårdarens ledighet eller annan tillfällig frånvaro genom att med en person som uppfyller kraven i 3 § 3 punkten ingå ett uppdragsavtal i vilket personen förbinder sig att ge vården. Vården kan ordnas på detta sätt, om närståendevårdaren samtycker till det. Vidare förutsätts det att arrangemanget genomförs med beaktande av den vårdbehövandes åsikt och att arrangemanget kan anses förenligt med den vårdbehövandes bästa.

I det uppdragsavtal som ingås med en avlösare ska parterna

1) komma överens om beloppet och sättet för betalning av vårdarvodet till avlösaren,

2) vid behov komma överens om ersättning för de kostnader som avlösaren orsakas,

3) komma överens om uppdragsavtalets giltighetstid,

4) vid behov komma överens om andra frågor som gäller den vård som avlösaren ger.

I fråga om avlösarens arbetsrättsliga ställning samt pensions- och olycksfallsförsäkringsskydd gäller vad som i 10 § bestäms i fråga om närståendevårdare.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.
